

Maria-Mercè Marçal, les dificultats d'un reconeixement literari

Aquest estiu fa deu anys de la mort de la poeta Maria Mercè Marçal, militant del PSAN i lligada al moviment feminista. La filòloga Laia Climent, autora del llibre Maria Mercè Marçal, cos i compromís', ens parla de la seva figura.

Si algú encara creu que els premis literaris serveixen per seleccionar els autors i autores amb certa qualitat literària, el convida a fer un repàs per l'acceptació de l'obra de Maria-Mercè Marçal. Aquesta brillant poeta ha sofert controvèrsies pel que fa a judicis literaris, socials i polítics sovint poc objectius. És cert que Pere Gimferrer ha fet créixer la seva obra tot elevant-la als més alts nivells poètics. Ho deia clarament en el pròleg al poemari pòstum *Raó del cos*. Ho deia clarament en un període en el qual Marçal havia guanyat per fi el reconeixement de gran part de la crítica. I és que, amb la seva publicació precedent, la novel·la *La passió segons Renée Vivien*, l'escriptora de les terres de Ponent havia aconseguit col·leccionar tots els premis de la literatura catalana de més renom. Tanmateix, abans d'aquestes darreres dues publicacions, la poeta va haver de patir cert oblit per part dels grans manipuladors del cànon català. Cal recordar que tota la seva obra poètica anterior a *Raó del cos* no va ser gaire valorada; tan sols un Carles Riba, un Ausiàs March i una Flor Natural dels Jocs Florals. També va ser parcialment incompresa en la seva època dins el món editorial de Llibres del Mall, on els seus col·legues la deixaven tranquil·lament construir les seves particularíssimes metàfores sense per això apreciar vertaderament la seva especificitat literària.

És ben cert que, ja en els seus inicis, la poeta s'endinsava en un terreny difícil de pair: el de la mirada literària des d'uns ulls de dona. I uns ulls de dona que, a més, en anys posteriors –a partir dels 80– es convertirien en ulls de dona lesbiana. Això comportava una mirada, una lectura del món absolutament particular i innovadora. És a dir,

Maria Mercè Marçal, una figura encara per conèixer.

el descobriment de noves experiències de la feminitat mitjançant la creació de metàfores inèdites; noves paraules per a un món encara absort dins l'innombrable i, per tant, esclau de l'absència, de la nul·litat; un món que Marçal va aconseguir mostrar, donar-li presència i paraula.

«Aquest aniversari marçal·là podria servir per integrar la poeta al cànon català»

Així doncs, aquesta va ser una innovadora empresa literària ben difícil de ser acceptada per l'estètica literària catalana dels 80. En efecte, la poeta va ser clarament menystinguda pels crítics literaris d'aquella època, que posteriorment, en els 90, apostarien per redimir-li el càstig de l'anonimat mitjançant el reconeixement de la seva novel·la. Amb idèntics paràmetres –i, per tant, no menys controvertida-

ment–, es va moure l'acceptació de l'escriptora dins el món reivindicatiu del feminisme més activista. Els grups feministes tendiren a fer bandera de la poeta als anys 70, tot just a l'inici de la seva escriptura, i n'hi hagué que empraren la famosa divisa –«A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona, / de classe baixa i nació oprimida. / I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel»– per determinar de manera clara i contundent la seva lluita diària. De fet, reclamaren la imatge de Marçal com una gran feminista i catalanista alhora. Dos elements difícilment conjugables per als anys 70. Però com més Marçal s'identificava com a escriptora i s'allunyava del compromís polític, més determinades activistes construïen un judici crític envers la poeta. El moviment introspectiu al qual l'abocava l'escriptura poètica, aquell ull de l'huracà que l'empresonava –com bé Marçal va definir la creació poètica– la portava cap a una nova lluita activa que s'allunyava de la implicació política per romandre en el món de la lírica. En efecte, si en un primer moment, l'escriptora estava integrada en el moviment polític més social i actiu, com més creixia la seva qualitat literària més se centrava en el crit des d'aquella mirada literària lèsbica, de dona, de la qual hem parlat més amunt.

Fet i fet, aquest aniversari marçal·là que ara tenim l'ocasió de celebrar podria servir definitivament per superar totes aquestes controvèrsies literàries, socials i polítiques i integrar la poeta al cànon català, un cànon que no ha d'oblidar la necessitat de lluitar socialment i políticament des de l'escriptura. ●

Laia Climent, professora de la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana